

Artikel KD december 2006

De betekenis van de sjamaan voor onze cultuur

Op 17 oktober, als ik met dit artikel begin, is het nog hoogzomer. Het ruikt buiten wel naar de herfst, maar de temperatuur doet anders vermoeden en de deur naar buiten staat wagenwijd open. Geweldig die zon en dat mooie rustige weer. Maar als laaglander verwacht ik eigenlijk een gure wind en regen. De kachel aan. Zomer in oktober is alsof je in een andere werkelijkheid terecht bent gekomen. Dat er iets op handen is. Iedereen die zich om de aarde, de mensheid en zichzelf bekommert, weet natuurlijk dat er iets op handen is. Dat we met een andere werkelijkheid te maken krijgen. En die andere werkelijkheid is bij uitstek het werkterrein van de sjamaan.

Joan Halifax, een Amerikaans antropologe, schrijft in haar boek *Shamanic Voices* (E. P. Dutton, NY, 1979) over de sjamaan:

'Sjamanen zijn genezers, zieners, visionairs. Zij staan in verbinding met de wereld van de goden en de geesten. Hun lichaam wordt achtergelaten wanneer ze naar de ongeziene werelden reizen. Het zijn dichters en zangers. Ze dansen en scheppen kunst. Ze kennen de kosmische en de aardse geografie, ze kennen de planten, dieren en elementen. Het zijn psychologen en vertellers, maar boven alles zijn het de 'technici van het heilige' en meesters van de extase.'

Spirituele wortels

Heeft de populariteit van het sjamanisme iets te maken met onze veranderende werkelijkheid? Willen mensen die hierin geïnteresseerd zijn graag in het ongeziene voren, buiten de tijd en zichzelf reizen om dat wat ons te wachten staat te bezweren, of misschien wel te veranderen? Wie zal het zeggen. Feit is wel dat de vlucht die het sjamanisme in Nederland in zeg tien jaar tijd heeft genomen opzienbarend is. Er zijn talloze opleidingsmogelijkheden. Veel zichzelf noemende sjamanen en veel traditionele sjamanen uit Siberië, Groenland, Amerika, Nieuw-Zeeland, die de lage landen bezoeken om hier hun kennis te delen. Na de Oosterse spirituele leraren is de Westerse mens er wellicht aan toe om de eigen spirituele wortels terug te vinden, die bijna waren uitgeroeid. In de jaren zeventig werd dat contact met de eigen spirituele wortels weer gelegd via de sjamanen (medicijnmensen) die uit Noord- en Zuid-Amerika naar Nederland kwamen.

Oude kennis

De populariteit van het sjamanisme heeft – zou je kunnen stellen - voor een deel hier mee te maken: met het zoeken naar de eigen kennis. Want naast het sjamanisme bloeit ook het paganisme, wicca en het druidisme op. Allemaal pre-christelijke natuurreligies. Tot ver voor Christus moeten we dus terug om de eigen spirituele kennis bloot te leggen. Kennis die langzaam uit onze maatschappij is verdwenen en plaats heeft gemaakt voor een hard liberaal idee over de mens en zijn bestemming. In de ogen van sjamanen is de kennis van de

voorouders van groot belang voor een gezonde samenleving. Zonder die verbinding is er geen bodem, geen aarde en ook geen voeding. Je krijgt hierdoor op den duur een zieke samenleving. Om het zelfhelend vermogen van een 'samen-leven' te activeren is die oude spirituele kennis en voeding dus onontbeerlijk. Zeker als er op zo'n grote schaal als in Europa is geprobeerd deze kennis te vernietigen. Dit wordt waarschijnlijk door veel mensen gevoeld, waardoor sjamanisme, wicca, het druidisme en paganisme zich mogen verheugen in zoveel belangstelling.

Dood en hergeboorte van de sjamaan

Voor een volk of gemeenschap is de sjamaan van het allergrootste belang. Sjamanen zijn verantwoordelijk voor het emotionele en spirituele evenwicht van de gemeenschap. Het is een verschil met de Oosterse spirituele traditie, waar het persoonlijk groeiproces voorop staat. Alle traditionele sjamanen en medicijnmensen (die ik ken) stellen daarentegen de gemeenschap voorop. Niet dat het persoonlijk proces onbelangrijk is. Integendeel. Het is van groot belang dat een sjamaan zijn of haar eigen lijden kent en het zelf ook 'menselijkerwijs' heeft doorleefd. Om dit lijden te (her)kennen werden verschillende initiaties ondergaan. Een voorbeeld hiervan is dat de aspirant-sjamaan voor enkele dagen en nachten tot aan zijn/haar kin werd ingegraven. Overdag werd hij/zij bespot door stamgenoten en 's nachts lastig gevallen door honden en ander gedierte. Als je na die dagen niet totaal gek was geworden. Als alle vernederingen door de stamgenoten waren getrotseerd en de angsten 's nachts de baas waren gebleven, kwam je wellicht in aanmerking je volk te dienen. Een andere opdracht was om alleen in de natuur te verblijven net zolang tot men een visioen had gekregen van de gidsen of de natuurkrachten. In dit visioen werd verklaard welk 'medicijn' voor jou bedoeld was om te gebruiken, of je ontving een persoonlijk krachtlied waarmee men kon helen, of waarmee de persoonlijke gidsen werden aangeroepen. Deze 'kunstmatige' crises werden gecreëerd om te zien of je de wereld van de geesten zou kunnen weerstaan maar ook of men de verlokkingen van de machtspositie aan zou kunnen. Een sjamaan zal het eigenbelang volledig ondergeschikt moeten maken aan het belang van de gemeenschap. Dit traumatische proces wordt de dood en hergeboorte van de sjamaan genoemd. Het is bij alle traditioneel levende volkeren over heel de wereld het kenmerk van de training van een sjamaan.

Kern-sjamanisme

In Nederland bestaan verschillende opleidingsvormen van sjamanisme. Voor het gemak trek ik een scheidslijn tussen traditioneel en hedendaags sjamanisme. Traditioneel sjamanisme gaat uit van uitsluitend traditionele kennis. Vaak is er een soort oppersjamaan die zijn of haar kennis overbrengt als leraar/docent. Hedendaagse sjamanen halen hun inspiratie uit de Michael Harner-traditie. Hij schreef in 1980 het boek 'De weg van de sjamaan'. Door zijn boek ontstond bij veel mensen belangstelling voor sjamanisme. De antropoloog Michael Harner stichtte in de VS de 'Foundation for Shamanic Studies'. Er is nu ook een Europese tak. Harner noemt zijn vorm van sjamanisme 'core shamanism' (kern-

sjamanisme). Het is een vorm van sjamanisme die openstaat voor iedereen die zich ertoe aangetrokken voelt. Doorgaans volgen mensen deze opleidingen of workshops voor persoonlijke groei en om zichzelf te verrijken met de oude kennis. Traditioneel sjamanisme gaat uit van een roeping door de geestenwereld en de voorouders. Weiger je gehoor te geven aan die roeping dan kun je ziek worden of zelfs sterven. Dit geldt dus voor mensen die zich werkelijk willen toelagen de weg van de sjamaan te gaan en zich met de heling van mensen willen gaan bezig houden. Dit kun je niet doen zonder daar zelf een diep proces voor te zijn doorgegaan, veel zelfonderzoek te hebben gedaan en van je voorouders en gidsen aanwijzingen hebt gekregen. Overigens kan die weg ook lopen via hedendaags sjamanisme. Of je nu traditioneel of hedendaags sjamanisme volgt: als je sjamaan of heler wordt, word je geroepen.

Geestenwereld

Sjamanisme is vermoedelijk de oudste spirituele stroming op aarde. Vanuit deze traditie zijn alle religies voortgekomen, zo wordt door wetenschappers aangenomen. Het woord sjamaan is een door antropologen gegeven verzamelnaam. Zij constateerden dat bij alle natuervolkeren er enkele personen, zowel vrouwen als mannen, waren die in staat waren in contact te treden met de geestenwereld. Zij hanteerden daarbij allemaal onafhankelijk van elkaar dezelfde methode en attributen, waarvan de drum de belangrijkste is. Het woord *sjamaan* komt oorspronkelijk voort uit het Siberische Toengoes en betekent letterlijk: *hij (of zij) die weet*.

De traditionele sjamaan is net als het poolijs aan het verdwijnen. Alleen in gesloten tribale samenlevingen zijn ze er nog. Met vallen en opstaan ontstaat er in de VS en in Europa een nieuwe generatie sjamanen en natuurgenezers. Wellicht vormen ze de voorbode voor een komende andere werkelijkheden en zijn ze in die zin van groot belang voor onze spiritueel-arme westerse cultuur.

Jos Kester
www.spiritcompany.org